कार्कादसकृच्च कालः । चेत् सावनाः प्रष्टुरभीष्टनाड्यस्त-
दैव तात्कालिकतिग्मरश्मेः ॥ आर्क्ष्यो यदेष्टाघटिका वि-
लग्नं कालश्च तत्रौदयिकात् सकृच्च" शि०। "अर्कस्य प्राग्वद्भो-
ग्यकालः साध्यः । लग्नस्य सायनांशस्य भुक्तकालः साध्यः
तयोरैक्यमर्कादग्रतो लग्नपर्यन्तं ये मध्ये राशयस्तेषा-
मुदयाश्च क्षेप्यास्तत्रैव । एवं लग्नात् कालो भवति ।
अत्र यदैकराशौ लग्नार्कौ भवतस्तदा तयोरन्तरांशैः स्वो-
दयं सङ्गुण्य त्रिंशता भजेत् फलमिष्टकालः स्यात् । परं
यद्यर्काल्लग्नमधिकम् । यद्यल्पं तदा स कालोऽहोरात्राच्छो-
ध्यः । शेषमिष्टकालः स्यात् । अत्रेष्टकालसाधनेऽर्कस्य
भोग्यमौदयिकादेव क्रियते । यतः कालज्ञानात् तात्का-
लिकत्वमर्कस्य कार्य्यम् । अतः स्थूलः काल आयाति ।
अनेन कालेन तात्कालिकमर्कं कृत्वा मुहुः कालः साध-
यितुं युज्यते । परं यदि प्रष्टुः सावनघटिका इष्टाः ।
एतदुक्तं भवति । उदयानन्तरमेतावतीष्वर्कसावनघटिकासु
कीदृग् लग्नं भवतीत्येतदभीष्टं तदैव तात्कालिकार्काल्लग्नं
साध्यते तदैव च लग्नादसकृत् कालः। यदा पुनरिष्टघटिका
आर्क्ष्यस्तदौदयिकादेवार्काल्लग्नं लग्नात् कालः सकृच्च ।
अत्रोपपत्तिः सुगमा । तात्कालिकीकरणकारणता गोले क-
थिता व्याख्याता च । इदानीं विलोमेन लग्नसाधनमाह"
प्रमि० ।"भुक्तासु शुद्धेर्विपरीतलग्नं भुक्तांशगेहाप्तलवोनि-
तोऽर्कः" शि० "यदोदयात् पूर्वघटीषु लग्नमिष्टं तदा
शेषासुभ्यो विशोध्य तत्कालिकमर्कं कृत्वा तस्य भुक्तासवः
साध्यास्तानिष्टासुभ्यो यावन्त उदया विशुध्यन्ति तावतो
विलोमेन विशोधयेत् । शेषात् खरामगुणितादविशुद्धो
दयभक्ताद् ये लब्धा अंशास्तैस्तथार्कभुक्तांशैश्च तथा
विशुद्धोदयतुल्यैराशिभिश्चोनीकृतो रविर्लग्नं भवति
प्रमि० । होराद्रेक्काणोदयसाधनमपि तत्रैव यथा
"क्षेत्राणां स्थूलत्वात् स्थूला उदया भवन्ति राशीनाम् ।
सूक्ष्मार्थी होराणां कुर्य्याद्द्रेक्काणकानां वा" शि० "यथा
राश्युदयाः साधितास्तथा होरोदया अपि साध्याः । त
द्यथा पञ्चदशादिपञ्चदशभागोत्तरभागाणां ज्या होरा-
ज्याः षड् भवन्ति । ताभिर्मिथुनान्तद्युज्या ३१४१ पृथक्
पृथग्गुण्या स्वस्वद्युज्यया भाज्या । फलानां धनूंष्यधो-
ऽधः शुद्धानि । षष्ठात् पञ्चमं पञ्चमाच्चतुर्थ-मित्यादि ।
शेषाणि होरोदयासवो भवन्ति । एवं दशादिदशोत्तरभा-
गैर्द्रेक्काणोदया भवन्ति । ते च नव । तथा होरांशा-
नाह षट् चराणि । यान्यधोऽधः शुद्धानि तानि तेषां
चरखण्डानि तैः क्रमोत्क्रमस्थैः क्रमोत्क्रमस्था ऊनयुताः
सन्तः स्वदेशे होरोदया भवन्ति । मेषादीनां द्वादश,
ते च व्यस्तास्तुलादीनाम् । एवं चतुर्विंशतिः२४। एवमेव
द्रेक्काणोदयाः षट्त्रिंशत् । तथा चार्कस्य सायनांशस्य
भागाः पञ्चदश १५ हृता गता होराः स्युः । शेषांशास्ते
भुक्तास्ते पञ्चदशभ्यः शुद्धा भोग्यांशाः स्युः । भोग्यां-
शघ्नः स्वदेशहोरोदयः पञ्चदशहृताः फलं भोग्यासवः स्युस्ता-
निष्टासुभ्यो विशोध्य तदग्रतो होरोदयांश्च शोधयेत् ॥ शेषं
पञ्चदशगुणमशुद्धहोरोदयेन भजेत् फलं लवाः । अशु-
द्धपूर्व्वाणां होरोदयानां संख्यया गुणितैः पञ्चदशभि-
र्युताः सन्तो लग्नस्यांशा भवन्ति । एवं लग्नात् कालसाध-
नेऽपि । एवमेव द्रेक्काणोदयैरपि लग्नसाधनम् । तत्र
पञ्चदशस्थाने दश १० गुणने भजने च कल्प्याः । एवं
होरोदयैर्द्रेक्काणोदयैर्वा साधितं लग्नादिकमुदयान्तराख्यं
कर्म्म च सूक्ष्मं भवति अन्यथा स्थूलम्" प्रमि० ।

ग्रहाणामुदयान्तरकर्म तत्रोक्तम् "भानोः फलं गुणि-
तमर्कयुतस्य राशेर्व्यर्क्षोदयेन खखनागमही १८०० विभ-
क्तम् । गत्या ग्रहस्य गुणितं द्युनिशासु भक्तं स्वर्णं ग्रहे-
ऽर्कवदिदं तु भुजान्तराख्यम्" शि०। "अर्कस्य यद्भुजफलं
यस्मिन् राशौ रविर्वर्त्तते तस्य राशेः सम्बन्धी यो
निरक्षोदयस्तेन तद्गुणितराशिकलाभि १८०० र्भक्तं
पुनर्ग्रहगत्या गुणितमहोरात्रासुभि २१६५९ र्भक्तं यत्
फलं तद्ग्रहेऽर्कवत् धनर्णं कार्य्यम् । यद्यर्कस्य भुजफ-
लम् धनं, तदा सूर्य्यस्यान्येषां च धनम् । यदि ऋणं
तदा ऋणमित्यर्थः । अत्रोपपत्तिः । ये मध्यमार्कौ-
दयिकास्ते स्फुटार्कौदयिकाः क्रियन्ते । तत्रार्कफलस्यासु-
करणायानुपातः । यदि राशिकला१८०० निरक्षोद-
यासुभिरुद्गच्छन्ति तदा फलकलाः कतिभिरिति ।
लब्धं भास्वत्फलोत्था असवो भवन्ति । अथान्योऽनु-
पातः । यदि द्युनिशासुभिर्गतिकला लभ्यन्ते तदैभिः
किमिति । ताः कला ऋणं धनं च यतो मध्यमार्कोद-
यात् प्राक् स्फुटार्कोदयः स्यादृणे तत् फले स्वं यतोऽनन्त-
रमित्युपपन्नम् । इदानीमुदयान्तरमाह" प्रमि० । "युक्तायनां
शस्य तु मध्यमस्य भुक्तासवोऽर्कस्य निरक्षदेशे । मेषादि-
भुक्तोदयसंयुता ये यश्चायनांशान्वितमध्यभानोः । लिप्ता-
गणस्तद्विवरेण निघ्नी गतिर्ग्रहस्य द्युनिशासुभक्ता । स्वर्णं
ग्रहे चेदसवोऽधिकोना इदं ग्रहाणामुदयान्तराख्यम्" शि०
"मध्यमार्कस्य सायनांशस्य ये राशेर्भुक्तभागास्तैस्तदुदयं